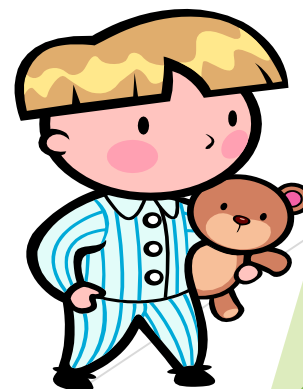

När barn riskerar att fara illa

vårdnad, sekretess, våld och
försummelse samt orosanmälan

Socionom, Föräldra- och barnhälsan

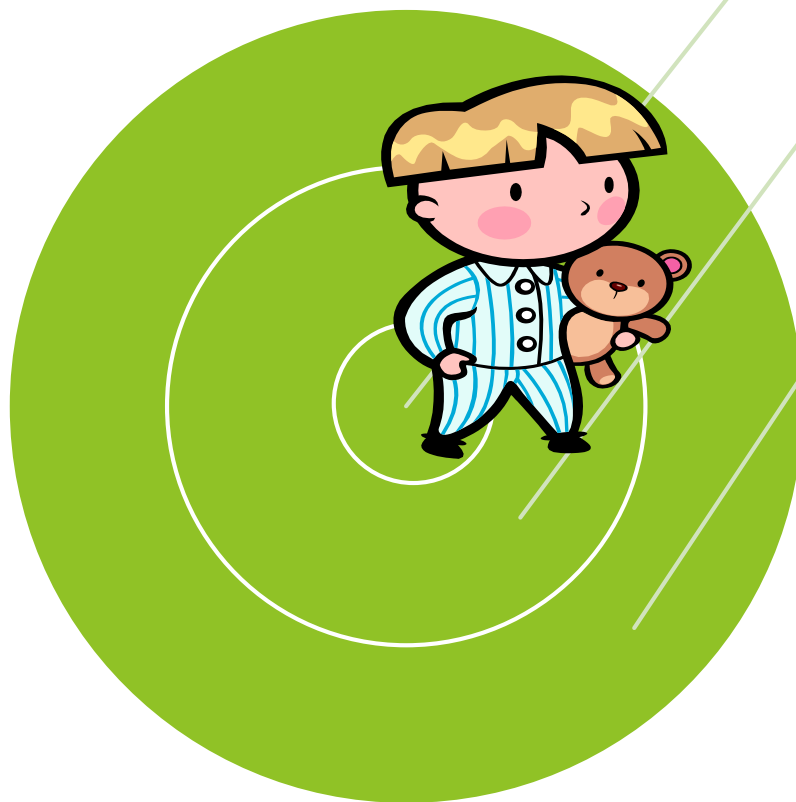
Johanna Öhrnell

Agenda

- ▶ Vårdnad, sekretess, lagrum
- ▶ Våga fråga om våld
- ▶ Försummelse
- ▶ Skakvåld
- ▶ Oro för barn som far illa

Psykosocialt arbete

Individen, barn
eller vuxen

Familj och andra
närstående

Förskola, arbete,
fritid, ekonomi,
boende, hälsa,
livsstil

VAD BETYDER GEMENSAM VÅRDNAD?

- ▶ Båda föräldrarna är barnets vårdnadshavare (om inte annat beslutats)
- ▶ Gemensam vårdnad innebär att föräldrarna behöver kunna samarbeta i frågor som rör deras barn. - Kunna hantera sina delade meningar på ett sätt som inte drabbar barnet.

VAD MENAS MED VÅRDNADSHAVARE?

Har ansvar för att barnet får den omvårdnad, trygghet, försörjning, utbildning och uppfostran/vägledning det har rätt till.

Vårdnadshavare bestämmer i de frågor som rör barnet.

Info om barnets vårdnadshavare finns på barnets patientkort i Cosmic.

- ▶ Remiss till t.ex. FBH, vårdnadshavarna samtycker

- ▶ kallelse till båda vårdnadshavarna (om inte annat framkommer)

OBS! FAMILJEHEMSPLACERADE BARN

- ▶ Kallelse till folkbokföringsadress (familjehem). Familjehemmets ansvar att informera vårdnadshavarna om vårdinsatser.

Lagens utrymme

- ▶ Hälso- och sjukvårdslagen
- ▶ Socialtjänstlagen
- ▶ Föräldrabalken
- ▶ Barnkonventionen
- ▶ Patientsäkerhetslagen
- ▶ Offentlighets- och sekretesslagen
- ▶ Socialförsäkringar
  - Föräldraförsäkring
  - Sjukförsäkring
  - övriga

Socialtjänstlagen 14 kap

- ▶ ”Myndigheter och yrkesverksamma inom hälso- och sjukvården är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om, eller misstänker att ett barn far illa”
- ▶ Ta din egen intuition/magkänsla på allvar när du möter familjer som du ser har svårigheter med sina barn!

Våga fråga om våld

i nära relationer

- ▶ Våld kan vara psykiskt, fysiskt och/eller sexuellt. Kränkningar yttrar sig även i materiellt, ekonomiskt, latent våld.
- ▶ I nära relationer trappas ofta våldet upp över tid, både i allvarlighetsgrad och frekvens.
- ▶ Screening: d.v.s. rutinmässigt fråga samtliga vuxna patienter
- ▶ Fråga gärna i enskilt samtal - kom ihåg auktoriserad tolk om behov finns!
- ▶ Fråga vid upprepade tillfällen
- ▶ www.webbkursomvald.se

Våga fråga om våld

i nära relationer

- ▶ Jag (vi) ställer den här frågan till alla som kommer hit: har du någon gång blivit utsatt för psykiskt eller fysiskt våld av en närstående? I nuvarande eller tidigare relation?
- ▶ Känner du dig kontrollerad av din partner? Isolerad?

Alt:

- ▶ Jag hör att ni inte är överens, hur ser era bråk ut? Är det någon av er som känner sig mindre väl behandlad? Finns det inslag av våld? Det finns ju olika slags våld...
- ▶ Hur tror du att din partner skulle beskriva det? Hur tror du att barnet uppfattade det här?
- ▶ Dokumentera!

Särskilt utsatta barn

Barn som anhöriga : lag som kom 2010;

Barns lagliga rätt till information, råd, stöd
och skydd vid förälders/nära anhörigs

psykiska störning eller psykiska
funktionsnedsättning,

allvarlig fysisk sjukdom,

missbruk,

oväntat dödsfall

Riskfaktorer

Barn som är särskilt utsatta: (alternativt i kombination med föregående)

- ▶ För tidigt födda
- ▶ Funktionshinder
- ▶ Kronisk eller långvarig sjukdom
- ▶ Temperament

Försummelse - vanligaste formen av barnmisshandel

FÖREKOMST 16 -26% I NORMALPOPULATION - UPP TILL 70% I RISKGRUPPER

(STOLTENBORGH, 2017; FANG, 2015)

“Barn försummas när deras basbehov inte blir tillfredsställda **oberoende av orsak**” (Dubowitz, 1993)

Basbehov:

kärlek och omsorg, bekräftelse, respekt, trygghet och uppsikt, stimulans, adekvat nutrition, klädsel, hygien, skolgång och hälsovård (somatisk, mental, dental)

När vi pratar om försummelse och konsekvenser av försummelse är det något som pågått över tid.

→ **Mönster av brister i föräldraskapet över tid**

Försummelse försummas

FÖRSUMMELSE: EN BRIST PÅ NÅGOT

Professioner försummar försummelse, anmäler inte i den utsträckning vi borde

- Fastnar ofta i orsak när det handlar om att agera (anmälan)
- Förblindas av att titta på föräldrars förmågor och missar eller förminskar brister. Tappar barnperspektivet.

Försummelse dikotomt/kontinuum ←-----→

- Aktiv eller passiv -Medveten eller omedveten (Monteleone et al, 1998; Mennen et al, 2010; Hornor, 2013; Dubowitz, 2004; Knight et al, 2005)

Olika nivåer av försummelse

Inte få tillräckligt med mat

Inte ha en tillgiven vårdande förälder

Båda nivåer kan ge allvarliga konsekvenser på sikt:

- Lika allvarliga konsekvenser som fysisk misshandel och sexuella övergrepp (Norman, 2012; Kvist, 2016; Naidoo, 2000; Maguire et al, 2007; Dubowitz, 2004; Knight et al, 2005)

Fysisk misshandel av barn

IF YOU DON'T CRUISE, YOU RARELY BRUISE

The TEN-4-rule: Torso, Ear, Neck → Inga/få skador på barn < 4 mån.

Blåmärken

Lokalisation	Misshandel	Olycksfall - Trafikolycka	Olycksfall - ej trafikolycka
Bröstkorg	13	0	0
Buk	17	2	2
Rygg	20	1	1
Rumpa	18	0	0
Genitalia	4	0	0
Höfter	5	0	0
Oron	8	0	0
Hals	18	0	0
Totalt	103	3	3

Bruising discriminates physical abuse from accidental trauma. Pierce MC et al, Pediatrics, 2010

Skakvåld

► Film:

... aldrig, aldrig, skaka.

<http://film.karolinska.se/media/owjCT4PwW1KKL3KopWC/DUA/aldrig-aldrig-skaka>

OBSERVANDUM:

- ▶ Förälderns berättelse stämmer inte överens med en skadas utseende:
  - Skadan är allvarligare än man skulle förvänta sig av berättelsen
  - Den beskrivna händelsen eller själva skadan stämmer inte med barnets utvecklingsnivå
  - Det finns andra skador eller skador vid flera tillfällen som föräldrarna inte uppger någon förklaring för
  - Skadan är äldre än vad som framgår av berättelsen
- ▶ - Föräldern söker sjukvård för barnet sent eller av andra orsaker. Anmärkningsvärt, särskilt om barnet har märkbart ont, har en svår skada eller är svårt sjukt.

Prevention

- Mental vaccination

Föräldrautbildning via MVC, BB och BVC till alla pappor och mammor

Hur vanligt är det att barn/unga far illa?

Rapport Våld och hälsa 2014

(SCB 2012: 10 000 kvinnor och 10 000 män 18-74 år, svarsfr 52%)

- 14% av kvinnor och 17% av män erfarenhet upprepad utsatthet allvarligt fysiskt våld under barndomen
- drygt 25% av både kvinnor och män hade under sin barndom utsatts för upprepat psykiskt våld, förnedring, kränkning, mobbning o dyl.

Barnmisshandel ur barns och ungas perspektiv

(C Jernbro, Avhandling Karlstad Univ Stud, 2015)

- 14-15 % av skoleleverna i Sverige någon gång blivit slagna av sina föräldrar

Europa: 4-16% av barn i höginkomstländer utsatta för misshandel

(Lancet, 2008; 2009)

- 5-35% utsätts för svår fysisk misshandel i hemmet, 4-9% för svår psykisk misshandel
- 33% utsätts för svåra kränkningar, 3-15% för grav vanvård
- 10% av barn som undersöks av DL (GP) har blivit utsatta under senaste året

Förälders utsatthet

RISKFAKTORER

- ▶ Långvariga eller återkommande kriser, ekonomi, arbetslöshet, våld i familjen, kriminalitet
- ▶ Stress
- ▶ Sjukdom eller funktionsnedsättning hos förälder
- ▶ Egna dåliga uppväxtvillkor
- ▶ Social isolering, ensamstående
- ▶ Narkotika- och alkoholproblem, övrigt beroende
- ▶ Omogenhet
- ▶ Bristande föräldrakunskap
- ▶ Felriktade känslomässiga behov
- ▶ Orealistiska förväntningar

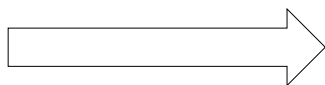
Har du egna erfarenheter?

- ▶ Har du anmält oro för att ett barn far illa?
- ▶ Har du avstått från att anmäla oro för att ett barn far illa?
- ▶ Vilket stöd behöver professionella när vi måste anmäla?
(Kollegialt? Chefsstöd? Juridiskt? Tydliga rutiner?)

Anmälan till socialtjänst

KAN DET OMFORMULERAS?

- ▶ Från "att anmäla er till soc"

- ▶ att "Jag känner mig bekymrad över er situation. Kan vi ta kontakt med socialtjänsten för att undersöka vilken hjälp och stöd ni skulle kunna få?"

Anmälan om oro för barn -SoL14 kap 1§

LAGSTADGAD SKYLDIGHET NÄR MAN I SIN TJÄNST FÅR MISSTANKE OM ATT ETT BARN FAR ILLA

- ▶ att genast, utan dröjsmål anmäla oron till socialnämnden
- ▶ anmälningsskyldigheten bryter sekretesslagen!
- ▶ Oavsett kännedom om eventuell tidigare anmälan
- ▶ Kännedom tillräcklig, inte nödvändigt att ha träffat barnet
- ▶ Det är *oron* man anmäler, inte föräldern eller att man säkert vet hur det är
- ▶ Skyldigheten personlig - kan inte överlåtas, delegeras eller remitteras
- ▶ men rådgör gärna med kollega, chef, ringa Socialtjänsten
- ▶ Dokumentera i journal

Anmäla - hur går det till?

- ▶ Se anvisning: <http://centuri/ViewItem.aspx?regno=32610>
- ▶ **Diarieföring! Anmälan läggs inte i journal**
- ▶ **Notera diarienummer** i journalen i de fall det är aktuellt
- ▶ Funderingar kring diarieföring? kontakta diariet 063-15 30 00 (vxl)

Upplysningsskyldighet

- ▶ Alla som omfattas av anmälningsskyldigheten är skyldiga att lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av skydd.
- ▶ En anmälningsskyldig anställd som låter bli att anmäla kan dömas till ansvar för tjänstefel.

När annan än barnet är patient

- ▶ Om förälder/vårdnadshavare är patient ska anmälan diarieföras och en *notering om anmälan och diariet* kan göras i förälderns/den vuxnes journal.
- ▶ **INGEN** information om barnet dokumenteras i den vuxnes journal
- ▶ Om barnet inte är patient, kan du inte öppna barnets journal för att journalföra en anmälan utan ha träffat barnet

Vad händer efter en anmälan?

SOCIALTJÄNSTENS UPPDRAG ATT UTREDA

- ▶ DU som gjort anmälan *kan* vända dig till socialtjänsten och få uppgift om resultatet av anmälan
- ▶ Dvs. om en utredning har
  - inletts,
  - inte inletts,
  - avslutats eller
  - redan pågår

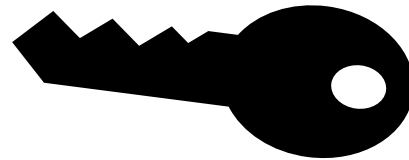
Samarbetspartners

- ▶ Socialtjänsten i resp. kommun
- ▶ Kvinnojouren 063-13 25 00
- ▶ Centrum mot våld 0200-120145
  - Kris- och stödsamtal för utsatta
  - Trappansamtal för barn 4-18 år
  - Behandlingssamtal för våldsutövare

ALLA KAN BLI VÅLDSUTÖVARE OCH

ALLA KAN BLI VÅLDSUTSATT

Att arbeta inom barnhälsovård, barnomsorg, socialtjänst eller vuxenpsykiatri innebär att vara en NYCKELPERSON eftersom yrket innehåller möten med många barnfamiljer.

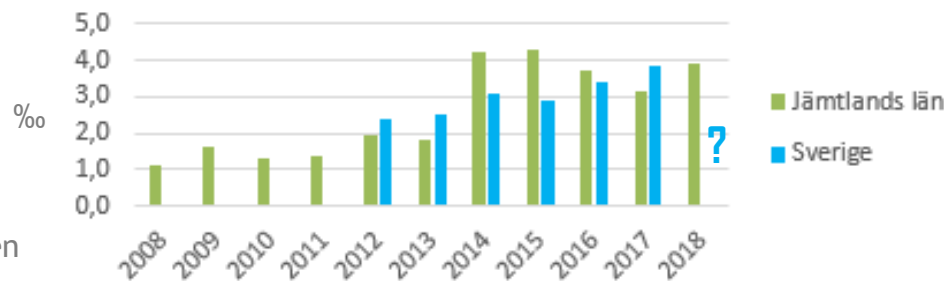

Dessa möten kan få avgörande betydelse för många barns framtid.

Anmäler vi?

► Orosanmälningar från BVC

(Resultatredovisning Barnhälsovården
Jämtlands län, 2018)

► 67% av svenska (Barn- och BVC-) läkare underlåtit anmälan trots misstanke om misshandel

(Borres et al, 2007)

► 20% av DL Skaraborg har vid något tillfälle (0 - >30 år) misstänkt men valt att inte anmäla oro för barn

(Talsma et al, 2015)

- osäkerhet kring misstanken
- alternativa strategier:
  - planering snar uppföljning
  - remiss annan vårdgivare
- socialtjänsten redan inkopplad
- för lite kunskap om barnmisshandel
- rädsla tappa fam's förtroende, kontakt
- tidsbrist
- förväntade inga positiva effekter för barnet
- hjälpte familjen på egen hand

► ..forts. DL Skaraborg (Talsma et al, 2015):

Man angav att man saknade:

- kunskap, fortbildning Orosanmälan
- uppdaterade tillgängliga PM
- tillgänglig stödresurs (44%)

► Osäkerhet och kunskapsbrist hinder för att göra orosanmälan

60% av undersköterskorna, 40% av sjuksköterskorna och 20% av läkarna vid Sveriges fyra största barnsjukhus upplevde otillräcklig kunskap om vad anmälningsplikten innebär. Osäkerheten skapar undvikande strategier.

(Svärd, Diss., 2016)

► Samverkan främjar anmälningsbenägenhet

Det görs fler anmälningar från de BVC som är anslutna till en Familjecentral (MHV - BVC - Öppen Fsk - Soc) i jämförelse med BVC som inte är FC-anslutna. Anmälningarna till Soc ökar med samverkan. Tillit och upparbetade kanaler bidrar till att anmälan görs

(Lagerberg, 2001)

Vår viktigaste uppgift är att förebygga ytterligare skador!

”För att förhindra framtida lidande är det avgörande att på ett så tidigt stadium som möjligt upptäcka när barn utsätts för våld” (Rapport Våld och hälsa, SCB 2014)

Varje medarbetares personliga och professionella ansvar att agera vid misstanke

Grundläggande kunskap om våld en självklar del av yrket i det dagliga arbetet

”Paradoxen”

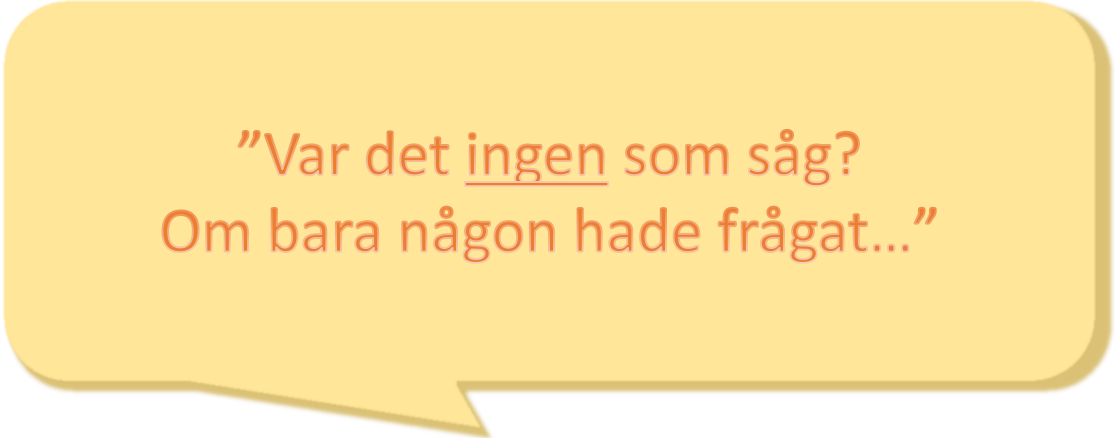
Att anmäla eller att inte anmäla är båda aktiva beslut

Varje beslut får konsekvenser – också beslut att inte anmäla

...när barnen blir vuxna

"Var det ingen som såg?
Om bara någon hade frågat..."

Vi har på BVC en unik möjlighet att vara en viktig länk i samhällets
ansvar för barns och ungas hälsa och utveckling

Fråga barnen hur de mår och visa att vi orkar lyssna

Orosanmälan ...eller Bekymringsmelding (orosmeddelande)

Det är **Oron** som meddelas, inte att man vet hur det förhåller sig

Prata med/berätta för kollega, chef, FBH, bakjour eller Soc.tjänsten

Se Socialtjänsten som möjlighet istället för ett hot